

Maciej Adamczyk | Agnieszka Jasińska

POŁĄCZ KROPKI Z CZASEM

Gramatyka dla obcokrajowców
z elementami historii języka

POZIOM B1

POLSKI
I
KROPKA

Spis treści

Wstęp	3
1. DLACZEGO MIESIĄC <i>LUTY</i> ODMIENIA SIĘ JAK PRZYMIOTNIK?	4
2. DLACZEGO MÓWIMY: <i>NIE MAM CZASU, ALE NIE LUBIĘ CHLEBA?</i>	8
3. DLACZEGO MÓWI SIĘ <i>TO JEST MÓJ PIES, ALE MAM PSA?</i>	14
4. KIEDY PISZEMY <i>-ji</i> , KIEDY <i>-ii</i> , A KIEDY <i>-i?</i>	18
5. DLACZEGO ZA <i>ŁASEM, ALE W LESIE?</i>	24
6. DLACZEGO W RODZAJU ŻEŃSKIM WYSTĘPUJĄ RÓŻNE KOŃCÓWKI DLA MIANOWNIKA LICZBY MNOGIEJ: <i>-e</i> ORAZ <i>-y, -i?</i>	28
7. DLACZEGO PO SPÓŁGŁOSKACH <i>k, g</i> PISZEMY <i>-i</i> ZAMIAST <i>-y?</i>	34
8. DLACZEGO W JĘZYKU POLSKIM ISTNIEJE OBOCZNOŚĆ <i>q : ę?</i>	38
9. DLACZEGO W JĘZYKU POLSKIM KOŃCÓWKA CZASOWNIKA INFORMUJE O RODZAJU I LICZBIE?	44
10. DLACZEGO FORMY CZASU PRZESZŁEGO OD <i>ISĆ</i> TO <i>SZEDŁEM, SZŁAM</i> ITD.?	48
11. JAK MOŻNA ŁATWO TWORZYĆ FORMY CZASU PRZESZŁEGO?	54
12. SKĄD W JĘZYKU POLSKIM SPÓŁGŁOSKI MIĘKKIE?	60
13. DLACZEGO CZASEM PISZEMY <i>rz, ó, h</i> A CZASEM <i>ż, u, ch?</i>	66
Tabela kompetencji gramatycznej	71
Klucz do ćwiczeń	72
Spis treści	76
Bibliografia i spis stron internetowych	77

3

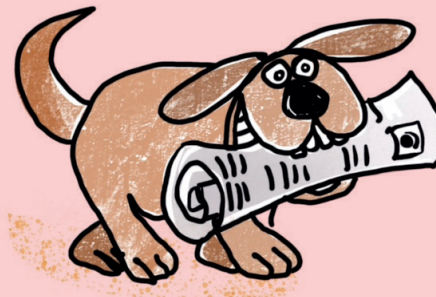
DLACZEGO MÓWI SIĘ TO JEST MÓJ PIES, ALE MAM PSA?

Nazwy pospolite:

kotek – kotka
wujek – wujka
worek – worka
palec – palca
chłopiec – chłopca
ojciec – ojca

Nazwy własne:

Maciek – Maćka
Darek – Darka
Tomek – Tomka
Mielec – Mielca
Dębowiec – Dębowca
Włocławek – Włocławka

Historia tej zagadki sięga aż 1500 lat wstecz, zanim w ogóle powstał język polski! Bo choć dzisiaj sylaby mogą kończyć się samogłoską lub spółgłoską, około VI wieku naszej ery każda sylaba musiała kończyć się wyłącznie samogłoską. Z tego powodu na przykład wyraz *kot* musiał na końcu posiadać samogłoskę zwaną jerem (ъ lub ъ) i wyglądał tak: **kotъ*. Aby utworzyć zdrobnienie *kotek*, dodano przyrostek zdrabniający *-къ, tak powstała forma: **kotъкъ*. Dzisiaj jerów już nie ma, a ponieważ niektóre z nich zniknęły, pojawiło się *o*. Inne zmieniły się w samogłoskę *e*. Dlatego:

* kotъ → kot

* kotъкъ → kotek

* kotъka → kotka

A co z tytułowym psem? Wyraz ten w mianowniku początkowo posiadał aż 2 jery – *ръсъ, zaś np. w dopełniaczu tylko jeden – *ръса. Dlatego dziś powiemy: *To jest pies*, ale *Widzę tego psa*.

A teraz poćwiczmy!

1 Wstaw odpowiednią formę rzeczownika podanego w nawiasie.

Przykład: Czy masz *psa* (pies)?

- a) Maria ma problemy ze (sen).
- b) Dzisiaj są imieniny mojego (ojciec).
- c) Nasz nowy kolega jest z pochodzenia (Niemiec).
- d) Jedziemy na wakacje w (lipiec).
- e) Złożyliśmy życzenia naszemu (wujek).
- f) O tej godzinie nie ma jeszcze (korek) na tej ulicy.
- g) Lubię (Jacek).
- h) Znam pewnego (głupiec), który opowiada niestworzone historie.

2. Uzupełnij tabelę za pomocą podanych w mianowniku słów, a następnie ułóż zdania z przykładami z tabeli w różnych przypadkach.

KTO? CO?	<i>pies</i>	<i>ojciec</i>	<i>koniek</i>
KOGO? CZEGO?	<i>psa</i>		
KOMU? CZEMU?			<i>konkowi</i>
KOGO? CO?			
Z KIM? Z CZYM?	<i>psem</i>		<i>konkiem</i>
O KIM? O CZYM?		<i>ojcu</i>	

3. Przeczytaj trzy miniteksty, a następnie spróbuj wymyślić dla nich tytuły.

1

Światowy Dzień Psa obchodzony jest 26 sierpnia. To święto wszystkich ras, niezależnie od ich wyglądu, wielkości i pochodzenia. Święto zostało ustanowione dzięki Colleen Paige, amerykańskiej ekspertce i działaczce na rzecz praw zwierząt. 26 sierpnia jej rodzina adoptowała pierwszego psa. W Polsce Dzień Psa możemy też obchodzić 1 lipca. Dlaczego ta data? Wydawcy czasopisma „Przyjaciel Pies” i portalu pies.pl uważają, że data 1 lipca doskonale przypomina o tym, że na wakacjach wiele psów pozostaje bez opieki. Pamiętajmy zatem o psach bezdomnych i porzuconych. Pies to nie tylko przyjemność, ale też obowiązki.

2

W Polsce Dzień Ojca obchodzimy 23 czerwca. We Włoszech, Hiszpanii i Portugalii jest to 19 marca (uroczystość świętego Józefa), na Litwie w pierwszą niedzielę czerwca, w Austrii w drugą niedzielę tego miesiąca. W Niemczech Dzień Ojca obchodzi się w dniu Wniebowstąpienia Pańskiego (Christi Himmelfahrt), który przypada na 39. dzień po Niedzieli Wielkanocnej. Z czasem Dzień Ojca zmieniony został na Dzień Mężczyzn. W krajach skandynawskich Dzień Ojca obchodzony jest w drugą niedzielę listopada. Tylko w jednym kraju skandynawskim jest inaczej: w Danii. Tam Dzień Ojca obchodzony jest 5 czerwca. W Turcji, Francji, Wielkiej Brytanii i w Ukrainie Dzień Ojca świętuje się w 3. niedzielę czerwca.

3

Co zrobić, żeby na drogach nie tworzyły się korki? Najprostszym sposobem jest poszerzanie obecnych ulic i budowa nowych. Jednak nie zawsze jest to możliwe, dlatego należy pomyśleć o obwodnicach dla większych metropolii. Władze miast mogą pomyśleć także o rozwoju sieci ekologicznych środków transportu – należą do nich np. rowery i hulajnogi. Warto też budować parkingi Park&Ride, które dają możliwość przesiadki na autobus czy tramwaj. W wielu większych miastach zdecydowano się zniechęcić mieszkańców do wjazdu do centrum, poprzez ograniczenie liczby miejsc parkingowych albo ich biletowanie.

4 Uzasadnij, który z powyższych tekstów jest Twoim zdaniem:

- a) najbardziej interesujący z punktu widzenia kultury,
- b) najbardziej pożyteczny dla codziennego życia,
- c) najważniejszy.

5 Gdybyś mógł/mogła dopisać w kalendarzu nowe święto, to jakie by ono było? Uzasadnij swój wybór, a następnie spróbuj ustalić datę tego święta.

.....
.....
.....
.....

6 Połącz święto z podaną po prawej stronie datą.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
c										

1. Boże Narodzenie w Kościele Zachodnim

- 2. Prawosławne Boże Narodzenie
- 3. Chiński Nowy Rok
- 4. Dzień Matki w Polsce
- 5. Dzień Ojca
- 6. Święto Konstytucji w Polsce
- 7. Dzień Niepodległości w Polsce
- 8. Nowy Rok
- 9. Pierwszy dzień wiosny
- 10. Początek roku szkolnego w Polsce
- 11. Początek roku akademickiego w Polsce

- a) 26.05
- b) 3.05
- c) 25.12**
- d) 23.06
- e) 11.11
- f) między 21.01 a 20.02
- g) 7.01
- h) 20.03
- i) 1.01
- j) 1.10
- k) 1.09

7 Uzupełnij zdania za pomocą odpowiedniej formy rzeczownika podanego w nawiasie.

Przykład: Maria ma urodziny w *lipcu* (lipiec). Planuje je spędzić na urlopie nad morzem.

- a) Wakacje zaczynają się już w (czerwiec). Pod koniec miesiąca wyjeżdżamy!
- b) Urodziłam się drugiego (marzec) w małym mieście na Mazowszu.
- c) Między (sierpień) a (wrzesień) komisja wyśle wyniki egzaminu.
- d) W (styczeń) jedziemy ze znajomymi na narty w Beskid Żywiecki.
- e) Pod koniec (kwiecień) zorganizują konkurs języka polskiego.
- f) W (grudzień) wszyscy myślą o świętach.

8 W całej książce spotkasz wiele razy określenia czasu związane z latami i z wiekami. Czy wiesz, jak je przeczytać? I czy wiesz, który to wiek?

Przykład: 1492r. to XV wiek. / Tysiąc czterysta dziewięćdziesiąty drugi rok to piętnasty wiek.

1945 to wiek.

1683 to wiek.

1989 to wiek.

1410 to wiek.

1450 to wiek.

2001 to wiek.

Podsumowanie

Dzięki tej lekcji nauczyłem się/nauczyłam się

Mogłem/mogłam powtórzyć

Zrozumiałem/zrozumiałam

Muszę jeszcze poćwiczyć

Nie mogę zapamiętać

Najważniejsze słowa i zwroty z tej lekcji to

Najważniejszy problem gramatyczny to

Ciekawostka

Niektóre wyrazy posiadają dziś oboczność **e : ø**, która nie wynika z zaniku jerów. Jeżeli jakieś słowo było trudne do wymówienia, na przykład staropolskie: *ogni*, *węgl*, *rynek*, *wiatrek* czy *krzesłko*, zaczęto wymawiać dodatkowe **e** dla uproszczenia między spółgłoskami: *ogień*, *węgiel*, *rynek*, *wiaterek* czy *krzeselko*.

Nazywam się **Maciej Adamczyk**. Jestem językoznawcą i interesuję się historią języka polskiego. Ukończyłem Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Jestem autorem podręcznika do gramatyki historycznej języka polskiego, a także doświadczonym korepetytorem. Moim marzeniem jest praca jako wykładowca uniwersytecki.

Nazywam się **Agnieszka Jasińska**. Jestem nauczycielką języka polskiego jako obcego. Pracuję na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Jestem współautorką wielu pomocy dydaktycznych do nauki języka polskiego dla obcokrajowców, m.in. serii „Hurra!!! Po polsku”, „Polski w pracy”, „O Polsce po polsku” oraz autorką podręczników „Połącz kropki” i dwóch części książek „Postaw kropkę”.

Więcej informacji znajdą Państwo na stronie www.polskiikropka.pl

Oddajemy w Wasze ręce wyjątkowy podręcznik *Połącz kropki z czasem*. Tytuł ten jest nieprzypadkowy – w serii z *kropką* ukazał się już bowiem zbiór zadań gramatycznych „Połącz kropki”, którego celem było pokazanie, jak korzystać ze swojego językowego kapitału, żeby móc nauczyć się rzeczy nowych.

Tu także przyświeca nam idea „łączenia kropek”. Tym razem jednak przenosimy się w czasie. Odkrywamy elementy historii języka, dzięki którym współczesna polszczyzna wygląda tak, jak dzisiaj.

Każda lekcja w książce składa się z czterech komponentów: **miniopowiadań** z historii języka, połączonych z nimi **ćwiczeń gramatycznych** oraz **ćwiczeń komunikacyjnych**, a także **autoewaluacji**. Zależało nam na tym, żeby atrakcyjnie i prosto zobrazować dane zjawisko historyczne, ale też pokazać Wam, jak łączy się ono z użyciem współczesnym. Niektóre lekcje zostały wzbogacone o dodatkową ciekawostkę językową.

ISBN 978-83-958401-4-2

9 788395 840142